

Ekspresionizam
Futurizam
Kubizam

Avangardni pokreti koji se javljaju u Evropi uoči I svetskog rata.

Lyonel Feininger
Kirche Benz, 1913.

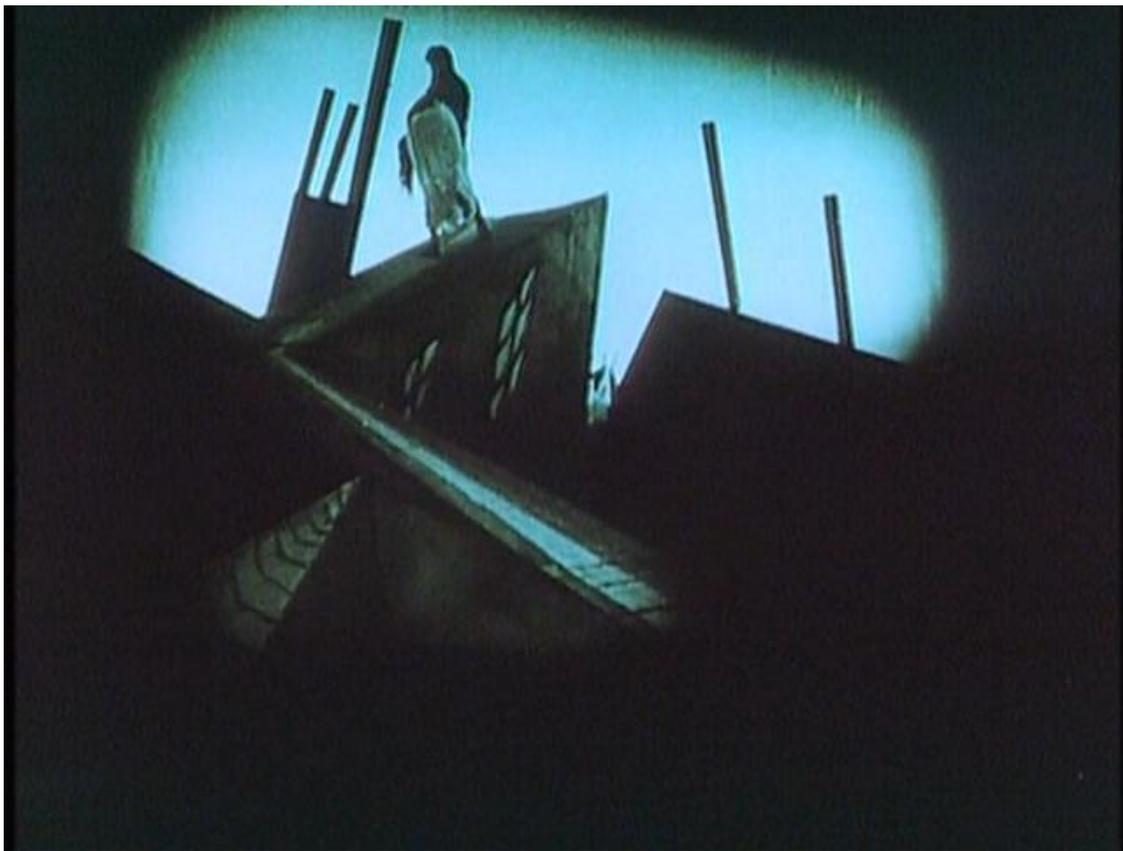

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Ekspresionizam se javlja u nemačkoj umetnosti već pre I svetskog rata (1905 - 1924) kao reakcija na događaje u literaturi i umetnosti, naturalizam i impresionizam. Paralelno deluju dve grupe umetnika: "Die Brücke"(1905, Most) i "Der Blaue Reiter" (1911, Plavi jahač).

Ekspresionizam u umetnosti i arhitekturi izraz je subjektivnih reakcija prema stvarnosti, izražen najčešće izlomljenom formom i snažnim koloritom.

Forme građevina su tako trebale bile proizvod unutrašnjih osećanja, patetike i fantazije zajedno, te stremljenja ka "boljem" svetu.

Kadar iz filma "Kabinet doktora Kaligarija"

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Ekspresionistička arhitektura nema formalni program ili manifest; većina ekspresionističkih arhitekata je ekspresionistički izraz zadržala samo u jednom periodu svog razvoja (revolt - protiv tradicije). Ekspresionizam je, u principu, nemački fenomen (za Nemačku je karakteristično postojanje više relativno nezavisnih kulturnih centara sa svojim školama arhitekture; karakteristična je i sklonost nacionalnoj arhitekturi, a protiv eklekticizma).

Radovi arhitekata secesionista kao što su: August Endell, Joseph Maria Olbrich, Bernhard Pankok, Hermann Obrist, Richard Riemerschmid i Henry van de Velde te industrijski objekti Petera Behrensa (AEG) i **Hansa Poelziga (Fabrički Kompleks 1911-12 i Wasserturm-Vodotoranj iz 1911)** u Posenu predstavljali su osnove za razvoj ekspresionističke arhitekture.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Radovi arhitekata secesionista kao što su: August Endell, Joseph Maria Olbrich, Bernhard Pankok, Hermann Obrist, Richard Riemerschmid i Henry van de Velde te industrijski objekti **Petera Behrensa (AEG)** i Hansa Poelziga (Fabrički kompleks 1911-12 i Wasserturm-Vodotoranj iz 1911) u Posenu (Poznanj) predstavljali su osnove za razvoj ekspresionističke arhitekture.

Peter Berens, Fabrika turbina AEG, 1908-09.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Bruno Taut 1919. pokreće časopis "Praskozorje" i utopijsku korespondenciju zvanu "Stakleni lanac" u kojoj učestvuje 14 arhitekata; cilj "Staklenog lanca" je emancipacija kreativne uloge nesvesnog. "Stakleni lanac" traje od 1919. do kraja 1920. (približno 13 meseci). Učesnici "Staklenog lanca" posebno su se zalagali za stvaranje srednjevekovnog modela graditeljskog tima, predlažu "Staklene spomenike koji će zračiti svetlošću"

1920. počinje raspad "Staklenog lanca" zbog toga što neki od učesnika uviđaju nesklad između "slobodne nesvesne forme" i savremene gradske forme, koja teži racionalnim montažnim, industrijskim procesima.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Bruno Taut

Stakleni paviljon, izložba Werkbunda u Kelnu, 1914.

Tautov paviljon (višeugaona osnova; fontane sa kaskadama; osvetljeno raznobojnim reflektorima) ima nešto od duha gotske katedrale; posvećen je svetlu, predstavlja težnju ostvarenja paradigme svih kulturnih zgrada i urbanog elementa za preobražaj društva.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Bruno Taut

**Stakleni paviljon, izložba Werkbund u
Kelnu, 1914.**

Svetlo u Paviljonu prostire se kroz
fasetiranu kupolu i zidove od staklenih
blokova i osvetljava aksijalnu prostoriju
sa 7 slojeva oplata, optočenu staklenim
mozaikom.

Ekspressionizam u nemačkoj arhitekturi

Hans Pelzig

Veliko pozorište, Berlin, 1919.

Pozorište sa 5000 mesta - adaptacija cirkuske zgrade (stare tržnice, kasnije cirkus); spolja - ogromne mase u zrnastom malteru, blizak kontakt kolosalne pozornice i auditorijuma, površine oživljene uskim slepim lukovima u unutrašnjosti - "stalaktitski" enterijer sale (kao pećina) - izveden iz potreba akustike i osvetljenja, foaje sa neobičnim pečurkastim stubovima

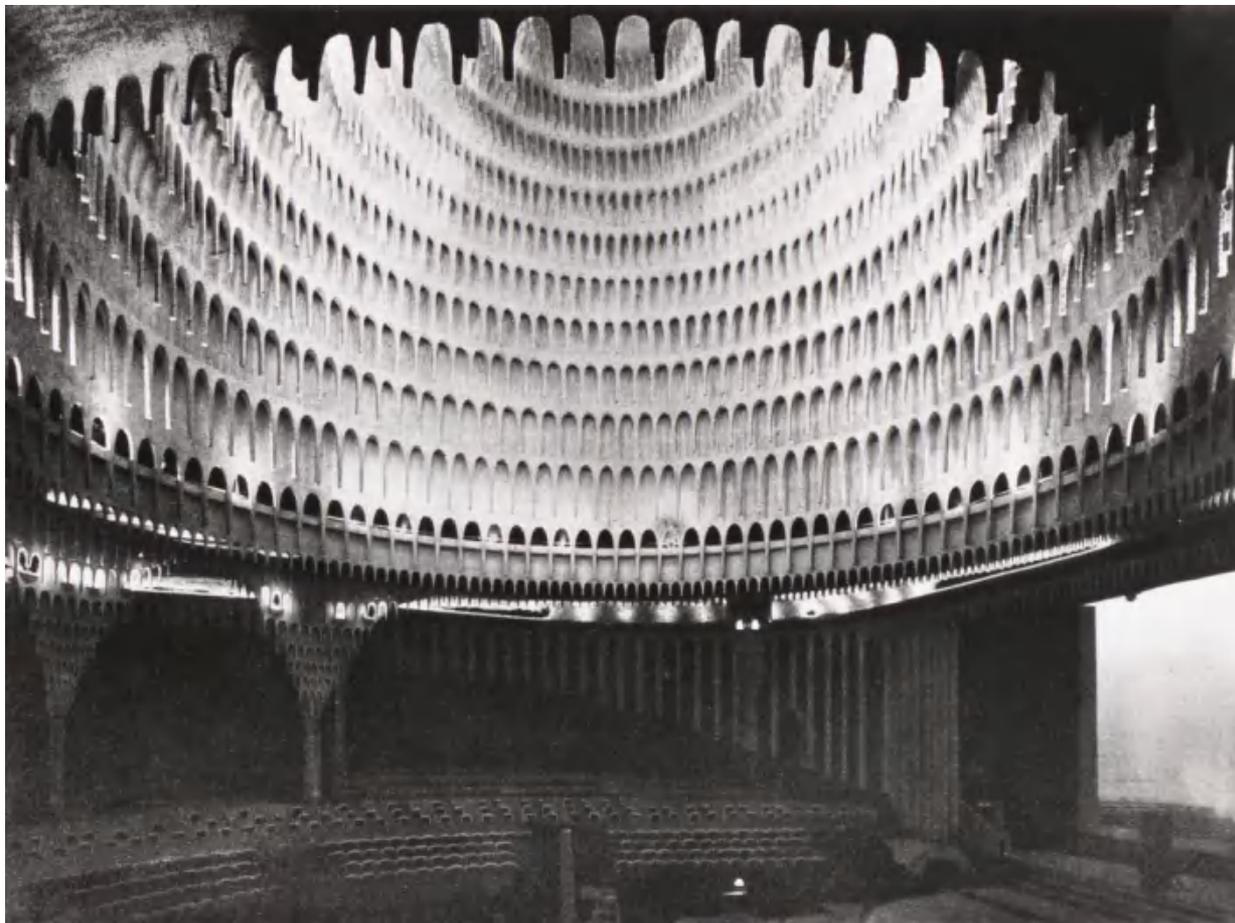

Ekspressionizam u nemačkoj arhitekturi

Hans Pelzig

Veliko pozorište, Berlin, 1919.

Pozorište sa 5000 mesta - adaptacija cirkuske zgrade (stare tržnice, kasnije cirkus); spolja - ogromne mase u zrnastom malteru, blizak kontakt kolosalne pozornice i auditorijuma, površine ožvljene uskim slepim lukovima u unutrašnjosti - "stalaktitski" enterijer sale (kao pećina) - izveden iz potreba akustike i osvetljenja, foaje sa neobičnim pečurkastim stubovima

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Hans Pelzig

Veliko pozorište, Belin, 1919.

Pozorište sa 5000 mesta - adaptacija cirkuske zgrade (stare tržnice, kasnije cirkus); spolja - ogromne mase u zrnastom malteru, blizak kontakt kolosalne pozornice i auditorijuma, površine oživljene uskim slepim lukovima u unutrašnjosti - "stalaktitski" enterijer sale (kao pećina) - izveden iz potreba akustike i osvetljenja, foaje sa neobičnim pečurkastim stubovima

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Erih Mendelson

Erih Mendelson (1887-1953) bio je poznati nemački arhitekta pristalica generacije ekspresionizma i organske arhitekture koji je realizovao tip arhitekture koju je prezentovao na građevinama robnih kuća, administrativnih zgrada i fabrika.

Mosssehaus, Berlin, 1921-23.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Erih Mendelson

**Ajnštajnov toranj (oservatorija)
Potsdam kraj Berlina, 1917-21.;**

Einsteinova kula je astrofizička opservatorija u Naučnom parku Albert Einstein u Potsdamu,. Sagrađena je za smeštaj solarnog teleskopa koji bi potvrdio teoriju relativnosti Alberta Ajnštajna. Iako Einstein nikada nije radio tamo, podržavao je izgradnju i rad teleskopa. Svetlost sa teleskopa usmerena je kroz osovinu do podruma u kojem se nalaze instrumenti i laboratorija sa više od pola tuceta teleskopa. Ovo je bio jedan od prvih velikih projekata Mendelsohna.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Erih Mendelson

**Ajnšatajnov toranj (oservatorija)
Potsdam kraj Berlina, 1917-21.;**

Spoljašnjost je prvobitno zamišljena u betonu, ali zbog poteškoća u izgradnji sa kompleksnim dizajnom, zgrade je uglavnom realizovana u cigli, prekrivena štukaturom. Zbog toga što je materijal izmijenjen tokom izgradnje zgrade, dizajn nije ažuriran kako bi se prilagodio. Ovo je izazvalo mnoge probleme, kao što su pukotine i vlažnost.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

**Erih Mendelson
Mossehaus,
Berlin, 1921-23.**

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Erih Mendelson

**Robna kuća Petersdorf,
Breslau, Poljska, 1927.**

Remek-delo kasnije faze Mendelsona,
smena staklenih prozorskih traka i
profilisanih parapeta, jednostavna, a
dinamizirana geometrija

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

**Erih Mendelson
Shocken Kaufhaus
Stuttgart 1928.**

Zgrada je izvedena od opeke i
betona, sa velikim staklenim
površinama. Smatra se
najznačajnijim delom
Mendelsona u oblasti
maloprodajnih objekata.

Godine 1960. lokalna vlast srušila
je prodavnicu, uprkos
međunarodnim protestima.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

Čilehaus, Hamburg,
1922.-1924

„Čileanska kuća”
u Hamburgu je
desetospratna poslovna
zgrada koja je izgrađena
od 1922-24. godine prema
projektu arhitekta Fritza
Högera u stilu moderne
arhitekture, poznatom kao
„**Brick ekspresionism**”.
Zgrada je upisana
na UNESCO-v popis mesta
svetske baštine u
Evropi 2015. godine.

Ekspresionizam u nemačkoj arhitekturi

**Zgrada tehničke uprave
kompanije Hoechst AG
Frankfurt, 1920-24.**

Zgrada tehničke uprave
kompanije Hoechst AG
je ekspresionistička
poslovna zgrada
arhitekta Petera Berensa
u Frankfurtu-Hochstu u
nemačkoj pokrajini
Hesen.

Amsterdamska škola

Amsterdamska škola arhitekture (1915-1940)

Grad Amsterdam je bio pionir ideje o opštinskom, jeftinom stanovanju za radničku klasu. Većina zgrada je izgrađena u prvoj polovini 20. veka, kada je posebnim zakonom (Voningwet, 1901) omogućeno da opštine i stambene zadruge u Holandiji dobiju sredstva od države. Ovaj zakon, kao i kasniji zakoni, stvorili su čitav talas izgradnje javnih stanova, sa vrhuncem u 1920-im. Veliki delovi Amsterdama izvan starog centra izgrađeni su u prepoznatljivom, originalnom stilu nazvanom stil arhitekture Amsterdamske škole (holandski: Amsterdamse School).

Amsterdamska škola

Karakteristike stila Amsterdamske škole

Stil Amsterdamske škole bio je u velikoj mjeri pod uticajem ekspresionizma. Građevine su često građene u okruglim i izražajnim oblicima, sa kulama, ukrasnim tornjevima i ukrasnim prozorima i vratima. Zidovi amsterdamskih školskih kuća potvrđuju zanatsko umeće njenih graditelja; izgrađena od više vrsta različito profilisanih opeka, uprkos svojim ukrasima ostaje jednostavna i čista u svom obliku. Obično figurativne skulpture bile su integrisane u ove ciglene zgrade. Kao jednostavni dekorativni ili funkcionalni elementi korišćeni su elementi od kovanog gvožđa, obično obojeni u crno ili veoma tamno zeleno (tzv. Amsterdam zeleno).

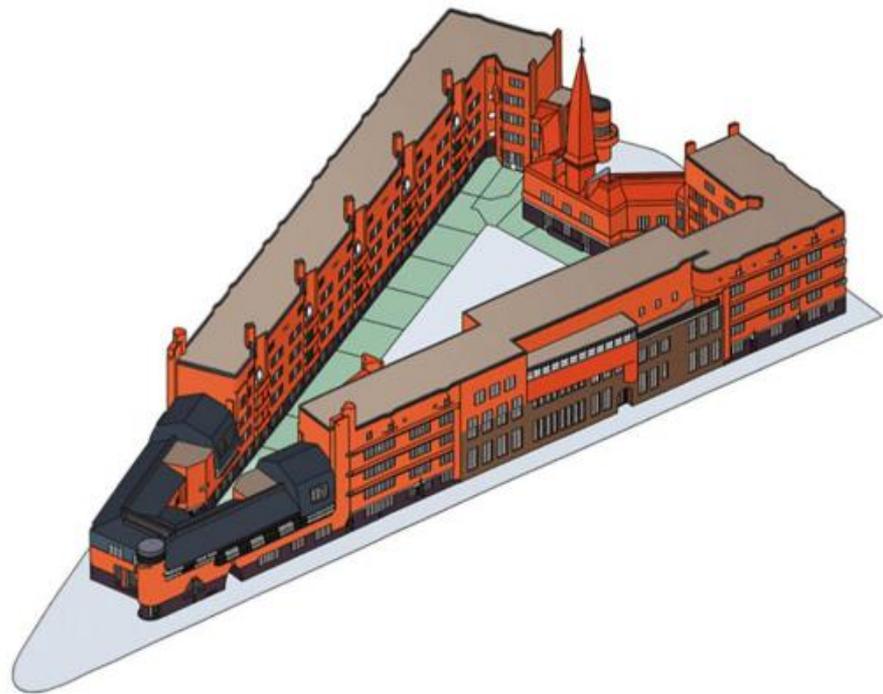
Amsterdamska škola

Eigen Haard (Het Ship)

Amsterdam, (1913-1921)

Mišel de Klerk

Eigen Haard je stambeno naselje se sastoji od tri stambena bloka u kvartu Spaarndammer. Prvi, na severnoj strani javnih bašta (Spaarndammerplantsoen), izgrađen je između 1913. i 1915. godine za izvođača radova Klaas Hille. Preostala dva preuzela je stambena zajednica Eigen Haard (Naše ognjište). Prvobitna namera je bila da se sva tri izgrade oko javnih bašta. Nakon što je tu postavljen južni blok (1915-1916), treći blok je dobio novo trouglasto mesto sa pogledom na železničku prugu.

Amsterdamska škola

Eigen Haard (Het Ship)

Amsterdam, (1913-1921)

Mišel de Klerk

Ovaj blok, koji je ubrzo dobio nadimak 'Het Schip' (Brod), izgrađen je između 1917. i 1920. godine i osim škole na Oostzaanstraat-u, u potpunosti je delo De Klerka. Njegov ekspresionistički stil, tiho aktivan u prva dva bloka, ovde je potpuno oslobođen. Zapanjujuća raznolikost oblika i osećaj za detalje koji dokazuju vrhunsku zanatsku izradu podižu svaki deo bloka u skulpturu za sebe, a da ni na koji način ne oslabe celinu.

Amsterdamska škola

De Dageraad, 1926.

Arhitekti:

Mišel de Klerk

Piet Kramer

De Dageraad (u prevodu Susedstvo) je stambeni kompleks u južnom Amsterdamu. Nalazi se sa obe strane PL Takstraat i jedan je od estetskih vrhunaca Amsterdamske škole.

Godine 1920, socijalističko stambeno udruženje 'De Dageraad' naručilo je od arhitekata Mišel de Klerka i Pita Kramera da izgrade zgradu sa 294 stanova i šest prodavnica.

Amsterdamska škola

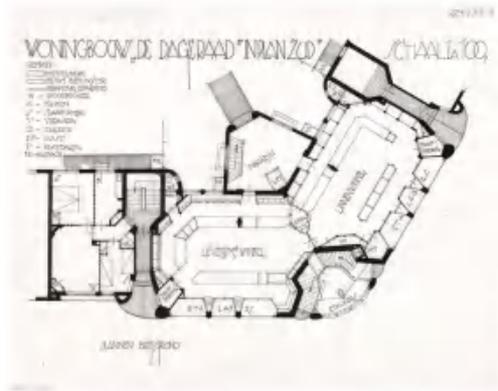
De Dageraad, 1926.

Arhitekti:

Mišel de Klerk

Piet Kramer

De Dageraad je deo Plana Zuid kompanije Hendrika Petrusa Berlaheea, koji je prvobitno rezervisao ovu lokaciju za bolnički kompleks. U uređenju stambenih blokova ispoštovan je prvobitni tlocrt bolnice. Lokalitet ima površinu od 12 hektara i na jugu se graniči sa kanalom Amstel.

Amsterdamska škola

Shipping House, Amsterdam

I faza 1913-1916.

II faza 1926-28.

Arhitekti:

Johan van der Meij

Michel de Klerk

Piet Kramer

Shipping House je bila poslovna zgrada za šest vodećih brodskih kompanija u Amsterdamu. Ona se generalno smatra prvom zgradom koja je realizovana isključivo u stilu amsterdamske škole, zahvaljujući De Klerku i Krameru, koji su u to vreme radili u Van der Mejevoj kancelariji.

Amsterdamska škola

Shipping House, Amsterdam

I Faza 1913-1916.

II faza 1926-28.

Arhitekti:

Johan van der Meij

Michel de Klerk

Piet Kramer

Dekoracija na fantastično izvajanom ulazu daje ovom uglu snažan vertikalni potisak. Vrhunsko dostignuće zgrade u prostornom smislu je njen geometrijski ornamentisan centralni hol.

Značajna je i zbog velikog broja skulptura, koje su radili Hildo Krop and H. A. van den Eijnde, i značajan broj manje poznatih umetnika.

Amsterdamska škola

De Bijenkorf, Hag

Arhitekt: Piet Kramer, 1926.

Robna kuća "De Bijenkorf" na uglu Vagenstraat i Grote Marktstraat izgrađena 1924-1926 po projektu arhitekta P.L. Kramer u stilu amsterdamske škole. Dizajn je nastao kao rezultat konkursa koji je održan nakon što je Grote Marktstraat izgrađen 1924. godine nakon proboja. Pored Kramera, pozvani su arhitekta J.Lutman i J.F. Čelik. Žiri, koji je uključivao arhitekta Berlage i Gratama, nagradio je Staalov rad, ali je uprava robne kuće preferirala Kramerov dizajn.

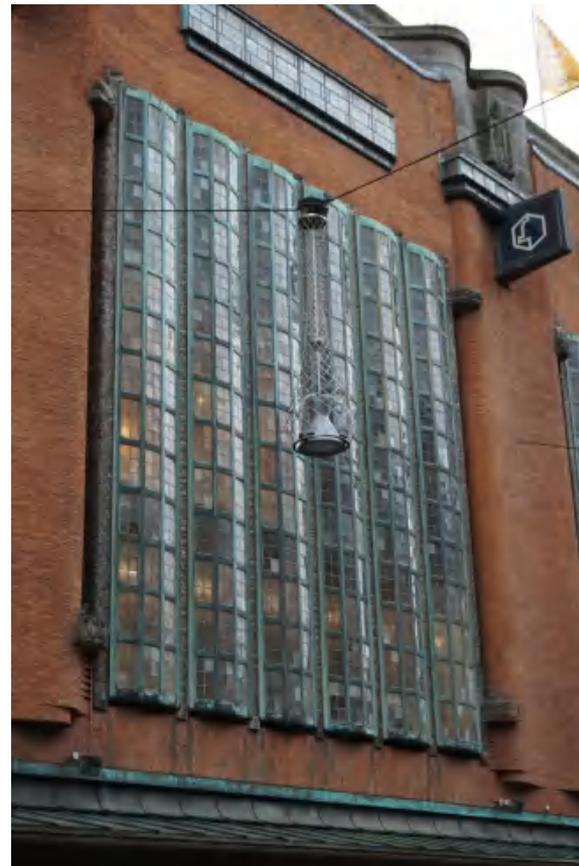
Amsterdamska škola

De Bijenkorf, Hag

Arhitekt: Piet Kramer, 1926.

Robna kuća na pravougaonom planu sa zaobljenim uglom na uglu Vagenstraat koja se sastoji od pet spratova sa ravnim krovom.

Zgrada ima betonsku skeletnu konstrukciju, a fasade su obložene ciglom. Prizemlje, podeljeno na velike izloge sa glavnim ulazom na sredini dugačke fasade i bočnim ulazima na kraju ove fasade i u bočnoj fasadi na Vagenstraat, ima kontinuiranu nadstrešnicu. Iznad toga, fasade od opeke su projektovane u valovitim površinama, koje su razbijene sfernim vertikalnim prozorskim trakama sa vitražima.

Amsterdamska škola

De Bijenkorf, Hag

Arhitekt: Piet Kramer, 1926.

Skulpturu na fasadama uradili su vajari Hildo Krop, Johan Polet, L. Bejerman, J. i T. Redeker, A. Kremer i H.A. van den Ejnde. Originalni enterijer je značajno izmenjen kao rezultat renoviranja 1962. godine, u kojoj je nestala visoka, heksagonalna praznina sa galerijama i svetlarnikom. Očuvano je glavno stepenište, napravljeno od Padouck drveta i ukrašeno rezbarijama od vajara H.A. van den Ejnde. Vitraži u prozorima ovog stepeništa, su izradili staklari J. Giding, P. Hofman i J. Linse.

Amsterdamska škola

De Bijenkorf, Hag

Arhitekt: Piet Kramer, 1926.

Robna kuća arhitektonsko-istorijske vrednosti zbog značaja kao važno delo Amsterdamske škole i kulturno-istorijske vrednosti kao primer moderne robne kuće iz 1920-ih. Skulptura na fasadama i drvorezba i vitraž u stepeništu, u kojima su sarađivali najbolji umetnici tog perioda, daju dobru predstavu o umetničkom nivou tadašnje primenjene umetnosti. Dodatna vrednost je upečatljiva lokacija na uglu Grote Marktstraat i Vagenstraat.

Futurizam

Umetnički pokret u Italiji, 1909.-15. okrenut viziji nove civilizacije budućnosti; začetnik i vođa književnik Filippo Tomazo Marinetti. Pokret je činio jezgro pisaca, slikara, vajara, arhitekata, muzičara, pozorišnih umetnika.

Buntovna retorika futurizma bila je usmerena protiv celokupnog koncepta savremenog društva, kao dekadentnog, okoštalog, statičnog, materijalističkog; naročito je oštro napadana tradicionalistička kultura i umetnost i njihove institucije; futuristi prizivaju rat kao sredstvo pročišćenja, posle čega je moguć novi početak.

Futurizam

Italijanski futurizam

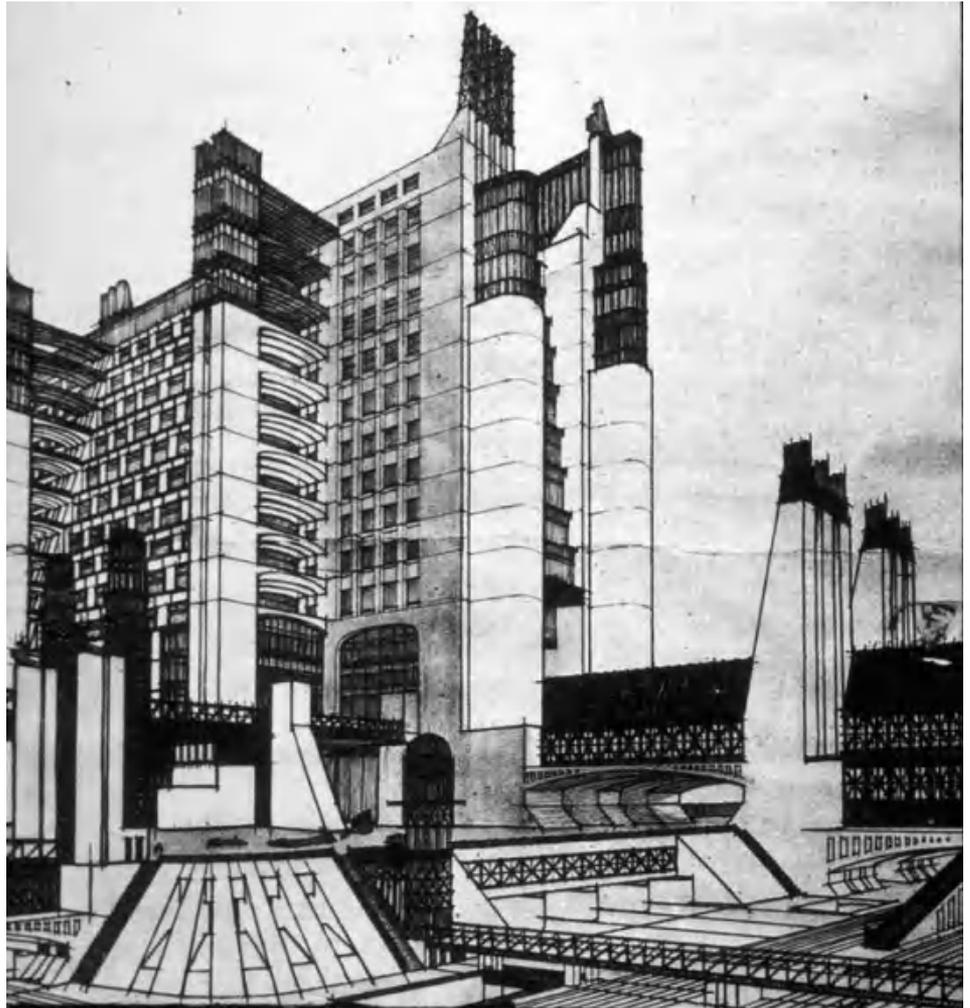
Antonio Sant Elia 1888-1916.

Studirao na Akademiji Brera.

1912. Osniva grupu Nove Tendence

1914. grupa u Milanu priređuje Izložbu novog grada ("Citta Nuova") - "izložba lombardijskih umetnika";

11 jula 1914. izlazi "Manifest futurističke arhitekture" - negiranje prošlosti, stvaranje nove arhitekture; pridružio se Marinetijevom futurističkom pokretu; bio je socijalista.

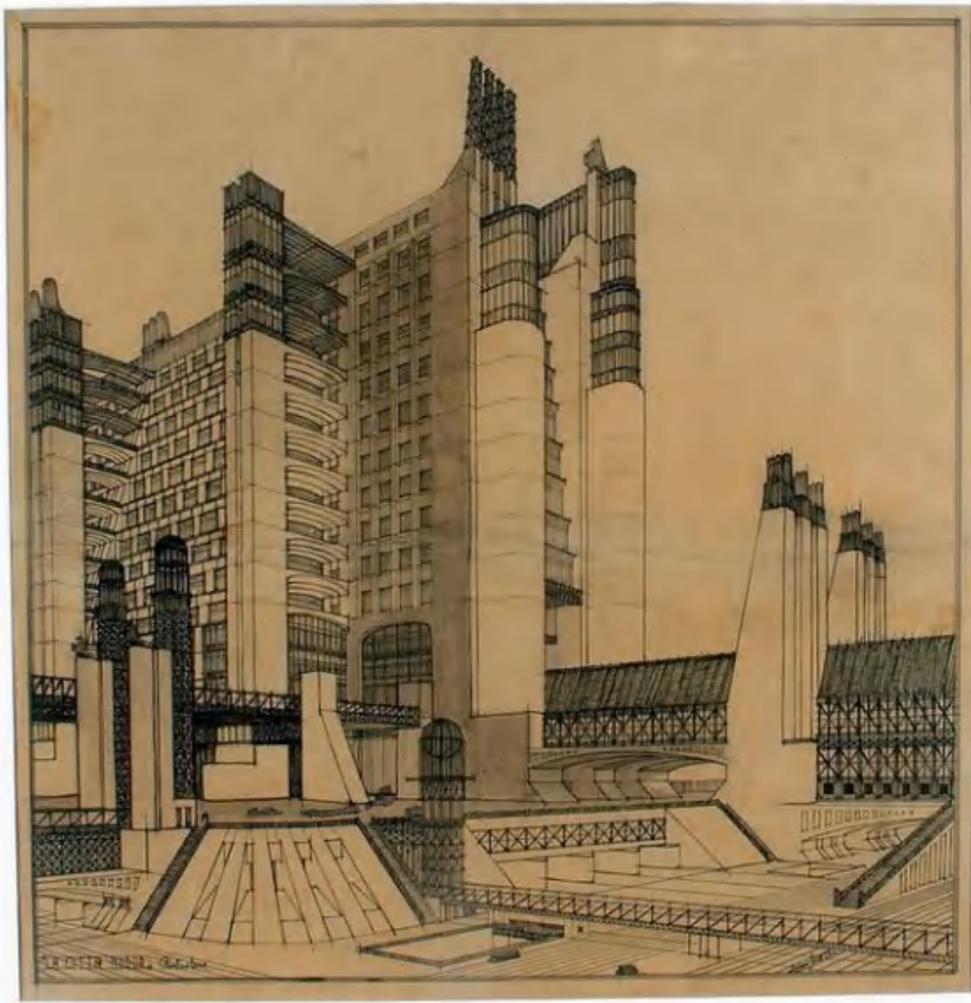
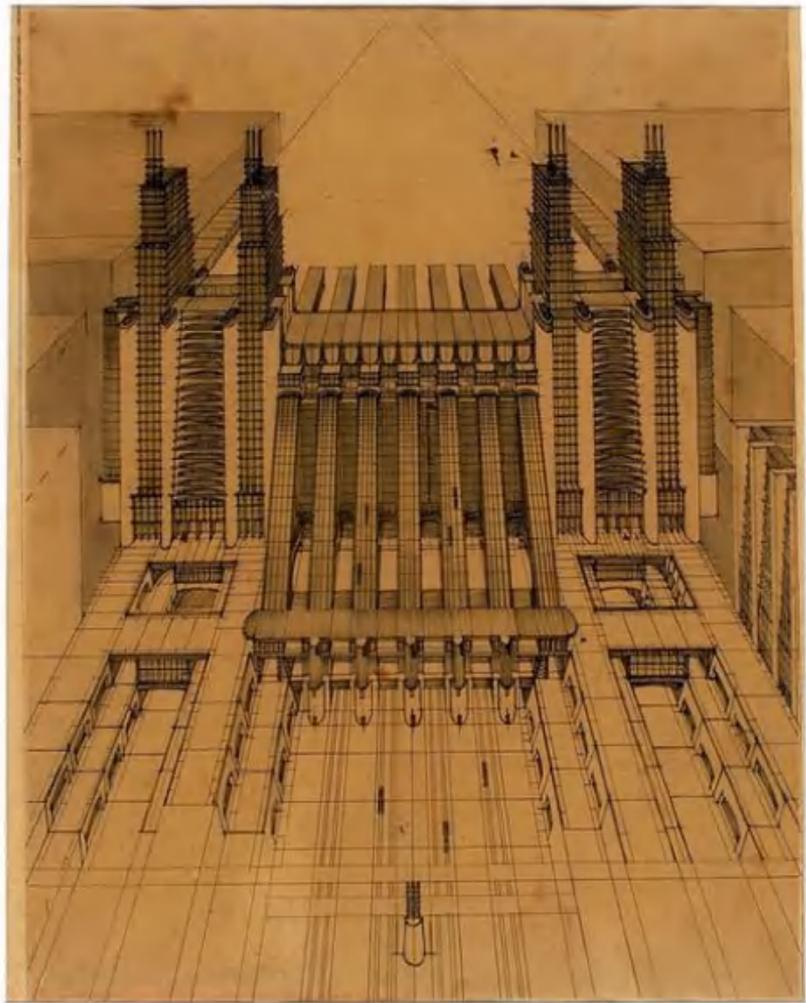

Futurizam

Projekat futurističkog grada

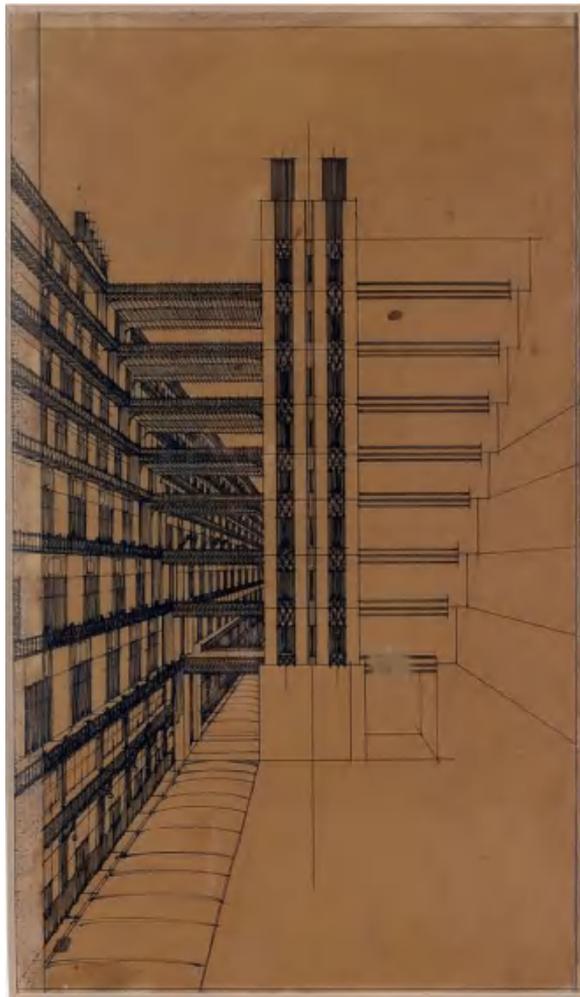
Vizualizacije Novog grada (Cita Nuova) u budućnosti - ulice u više nivoa; široke višespratne saobraćajnice, pokretni hodnici i stepeništa između terasasto postrojenih zgrada, liftovi spolja - grad liči na mehanizam - dinamična fantazija; u okviru projekta: železnička stanica, aerodrom, mostovi i td.; Ne bavi se analizama privrednih, statističkih i sličnih aspekata grada.

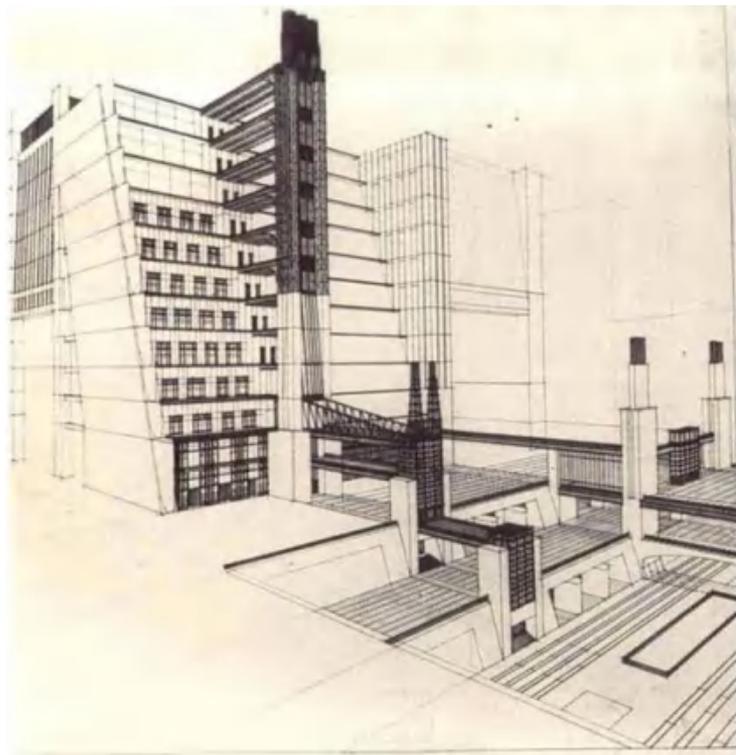
Futurizam

Projekat futurističkog grada

Futurizam

Antonio Sant Elia

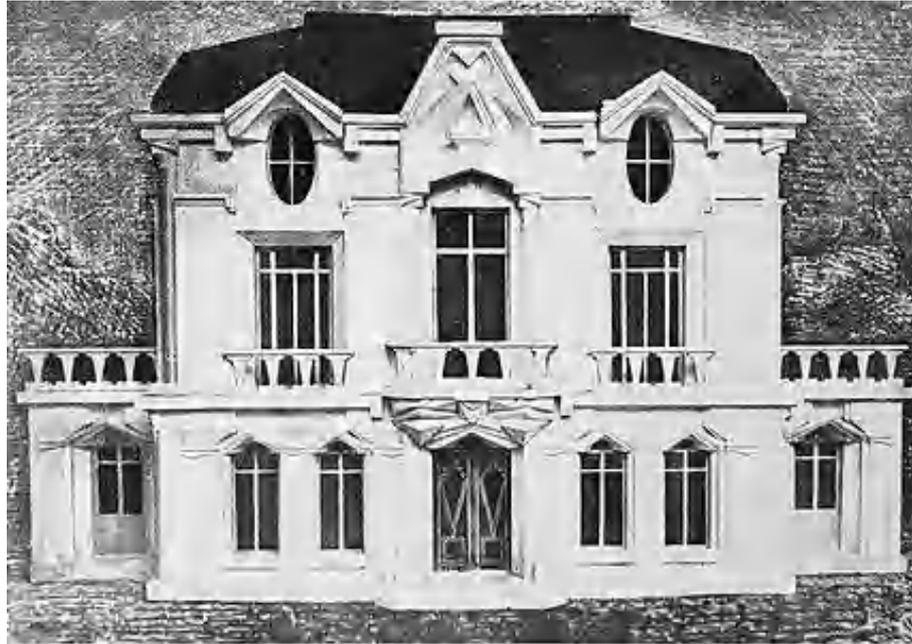
Kubizam

Umetnički pokret poznat kao kubizam pojavio se u Francuskoj između 1907. i 1912. godine, utičući na razvoj art dekoa.

„Kubizam, u nekom obliku, postao je lingua franca dekorativnih umetnika tog doba.“ Kubisti, i sami pod uticajem Pola Sezana, bili su zainteresovani za pojednostavljenje oblika na njihove geometrijske osnove: cilindar, sfera, konus.

Godine 1912. umetnici Sekcije d'Or izlagali su dela znatno pristupačnija široj javnosti od analitičkog kubizma Pikasa i Braka. Kubistički rečnik je bio spreman da privuče dizajnere mode, nameštaja i enterijera.

Spisi Andrea Vere iz 1912. godine, *Le Nouveau stil*, objavljeni u časopisu *L'Art decoratif*, izražavaju odbacivanje oblika secesije (asimetričnih, polihromnih i slikovitih) i pozivaju na *simplicite volontaire*, *symetrie manifeste*, *l'ordre et l'harmonie*, teme koje će na kraju postati uobičajene unutar Art dekoa, iako je deko stil često bio izuzetno šaren i često složen.

[Design for the facade of *La Maison Cubiste* \(Cubist House\) by Raymond Duchamp-Villon \(1912\)](#)

Kubizam

U odeljku Art dekoratif na Salon d'Automne iz 1912. godine, bila je izložena arhitektonska instalacija poznata kao La Maison Cubiste. Fasadu je dizajnirao Raimond Duchamp-Villon. Dekor kuće je uradio Andre Mare. La Maison Cubiste je bila nameštена instalacija sa fasadom, stepeništem, ogradama od kovanog gvožđa, spavaćom sobom, dnevnim boravkom — Salon Bourgeois, gde su slike okačene Alberta Gleizesa, Žana Mcingera, Mari Lorensen, Marsel Dišan, Fernan Leže i Rože de La Frene. Hiljade gledalaca u salonu prošlo je kroz model u punoj veličini.

[Design for the facade of *La Maison Cubiste* \(Cubist House\) by Raymond Duchamp-Villon \(1912\)](#)

Kubizam

Fasada kuće, koju je dizajnirao Duchamp-Villon, nije bila veoma radikalna po savremenim standardima; nadvratnici i frontoni su imali prizmatične oblike, ali je inače fasada ličila na običnu kuću tog perioda.

Za dve sobe, Mare je dizajnirao tapete, na kojima su bile stilizovane ruže i cvetni uzorci, zajedno sa tapacirungom, nameštajem i tepisima, sve sa kitnjastim i šarenim motivima. Bio je to poseban odmak od tradicionalnog dekora.

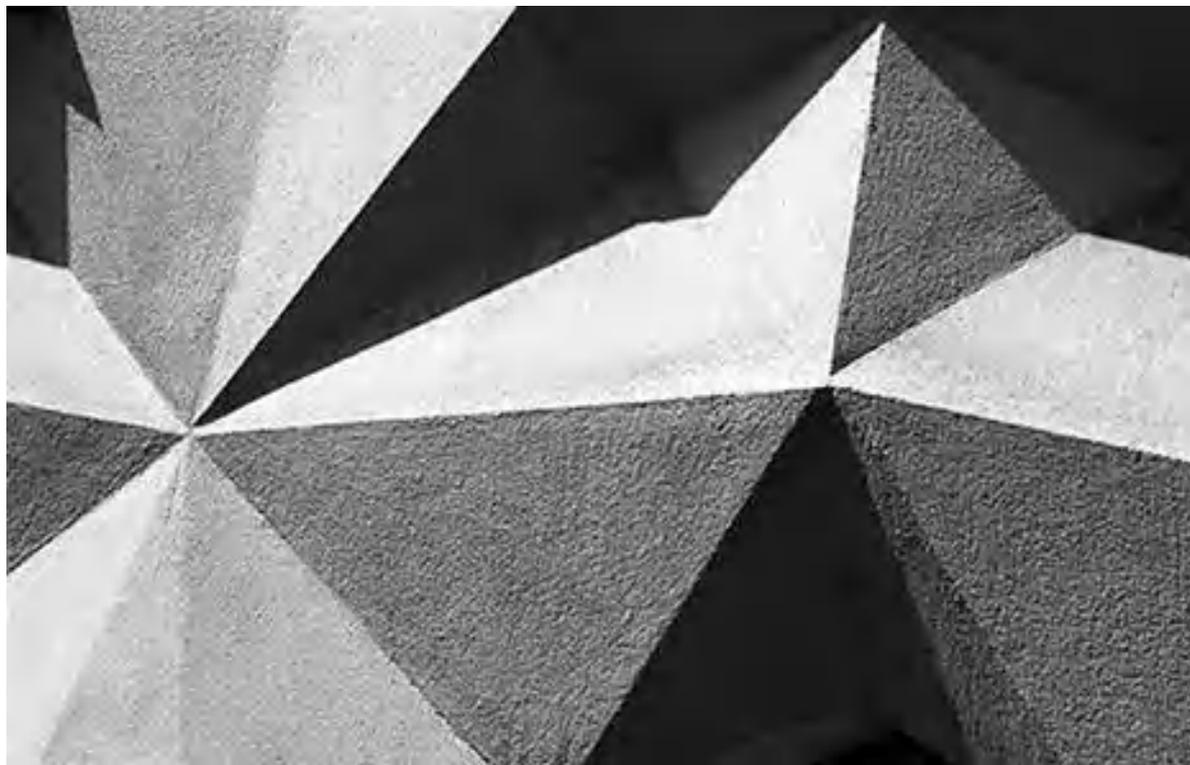
[Jacques Doucet's](#)
hôtel particulier,

[Stairway in the hôtel particulier of](#)
[fashion designer-art](#)

Češki kubizam

Češka kubistička arhitektura predstavlja jedinstven doprinos češke kulture svetu umetnosti. Drugim rečima, arhitektonski kubizam nije nigde drugde razvijen. Iako je forma fasetirana i ekspresivna, bez pravih uglova, kubistički objekti nisu derivati kubističkih slika, one se paralelno razvijaju. Češka kubistička arhitektura evoluirala je od sopstvene teorije i nastojala je da reši sukob između dinamičnog procesa umetničkog stvaranja i njegovog statičkog rezultata, arhitekture.

Češki kubizam

Češki kubizam

“Crna Madona”, 1911-12, Prag

Jozef Gočar

Prva kubistička struktura podignuta u Pragu, kao robna kuća. Od 2010. nalazi se na listi zaštićenih kulturnih dobara. Nazvana je po skulpturi koja se nalazila na zgradi koja je bila na tom mestu, a čija je kopija na fasadi ovog objekta.

Češki kubizam

Češki kubizam

Vila Kovarovič 1912-13.

49-VI Libušina Street, Prag

Autor Jozef Hohl

Dvorišni izgled

Češki kubizam

Češki kubizam

Najamna zgrada Hodek

1913-1914, Prag

Jozef Hohol

Nekoliko kuća u kubističkom stilu, nalazi se na periferiji grada - pod obroncima Višegrada. Ovu je projektovao Jozef Hohol, student Ota Vagnera. Najamna zgrada Hodek izgrađena je 1913-1914.

Češki kubizam

**Keystone Office Building, Prague,
Czech Republic, 2010–2012.**

Savremena interpretacija češkog
kubizma – poslovni objekat inspirisan
kubističkim oblikovanjem.

